

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA MILLIY BADIY AN'ANALARDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Gadoyev Ibrohim Niyozovich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası v/b dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san’at ta’lim jarayonida milliy badiiy an’analardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari yoritilgan. Unda o’quvchilarda milliy qadriyatlar, estetik did va ijodiy fikrlashni shakllantirishda xalq amaliy san’ati, miniatyura, naqsh va milliy ornamentlardan foydalanishning ahamiyati tahlil etilgan. Shuningdek, dars jarayonida milliy badiiy an’analarni integratsiyalash orqali o’quvchilarning san’atga bo’lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko’nikmalarini rivojlantirish yo’llari ko’rsatib berilgan.

Kalit so’zlar: tasviriy san’at, milliy badiiy an’analari, didaktik imkoniyatlar, ijodkorlik, estetik tarbiya, xalq amaliy san’ati, o’quv jarayoni.

Hozirgi davrda ta’lim tizimida milliy qadriyatlar asosida o’quvchilarning estetik va ma’naviy tarbiyasini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tasviriy san’at fani bu jarayonda o’quvchilarga nafaqat rasm chizish ko’nikmalarini, balki milliy madaniyat, tarix va san’at an’analari chuqur anglashni o’rgatadi. Milliy badiiy an’analari o’zbek xalqining ko’p asrlik madaniy merosi bo’lib, unda xalqning dunyoqarashi, didi, hayotiy tajribasi va estetik qarashlari mujassamdir. Shu bois, tasviriy san’at darslarida bu an’analarni o’quv jarayoniga tatbiq etish o’quvchilarda milliy iftixor, san’atga hurmat va ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Didaktik nuqtayi nazardan qaralganda, milliy badiiy an’analari asosida tashkil etilgan darslar o’quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi, ularni amaliy mashg’ulotlarga qiziqtiradi hamda san’atni o’rganishga ongli yondashuvni ta’minlaydi. Shu sababli, tasviriy san’at ta’limida milliy badiiy merosdan samarali foydalanish nafaqat o’quv jarayonini boyitadi, balki yosh avlodda estetik tarbiya va ijodkorlikni rivojlantirishning muhim vositasiga aylanadi.

Bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiyalash jarayonida o’quvchilarning milliy qadriyatlar asosida tarbiyalanishiga, o’z xalqining badiiy merosini chuqur o’rganishiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Tasviriy san’at fani bu borada

o'quvchilarning estetik tafakkuri, ijodiy dunyoqarashi va milliy o'zligini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, milliy badiiy an'analarni o'qitish jarayoniga tatbiq etish orqali o'quvchilarda san'at asarlarini tahlil qilish, ularning mazmun-mohiyatini anglash, milliy ramzlar va naqshlarning ma'nosini tushunish ko'nikmalari rivojlanadi.

O'zbek xalqining badiiy merosi juda boy va xilma-xildir. Xalq amaliy san'ati, kulolchilik, kashtachilik, miniatyura, naqshchilik, yog'och o'ymakorligi, to'qimachilik kabi san'at turlari asrlar davomida shakllanib, millatning badiiy didini, hayot falsafasini va estetik qarashlarini ifodalab kelgan. Ushbu san'at turlarida xalqning madaniy qadriyatlari, e'tiqodlari va dunyoqarashi mujassam bo'lib, ular yosh avlodni estetik ruhda tarbiyalashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Naqshchilikda uchraydigan "islmiy" va "girihi" bezaklari nafaqat bezak vazifasini bajaradi, balki unda tartib, uyg'unlik, poklik va mukammallik g'oyalari ifoda etilgan. Bunday estetik tushunchalar o'quvchilarni milliy san'atni anglashga, o'z xalqining madaniy kodlarini o'rganishga undaydi.

Tasviriy san'at darslarida milliy an'analarni o'qitish jarayoniga qo'shishning samarali usullaridan biri integrativ yondashuv hisoblanadi. Bu yondashuvda o'qituvchi tarix, adabiyot, me'morchilik, musiqa kabi fanlar bilan bog'liq misollar orqali o'quvchilarga milliy san'atni kengroq kontekstdan tushuntiradi. Masalan, o'quvchilarga Amir Temur davridagi me'moriy obidalar, Ulug'bek rasadxonasining bezaklari, Buxoro yoki Samarqanddagi madrasalarning ganch o'ymakorligi haqida ma'lumot berish orqali ularning milliy san'atga qiziqishini oshirish mumkin. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilarga milliy naqsh elementlaridan foydalangan holda rasm chizish, mato yoki sopol buyumlarni bezash topshiriqlarini berish ularning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Milliy badiiy an'analardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari kengdir. Avvalo, bu jarayon o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi, chunki ular o'z xalqining tarixiy merosi bilan bevosita tanishadi. Shu bilan birga, ko'rgazmalilik prinsipi kuchayadi: o'qituvchi milliy san'at namunalari — kashtalar, sopol buyumlar, naqshli yog'och ishlanmalar, miniatyura reproduksiyalarini darsda ko'rsatish orqali o'quvchilarda tahlil qilish va estetik idrokni rivojlantiradi. Bu jarayon o'quvchilarning ijodiy yondashuvini rivojlantiradi, ular tayyor namunani takrorlamasdan, undan

ilhomlanib yangi obraz, yangi badiiy yechim yaratishga harakat qiladilar. Bu esa san'at ta'limida eng muhim maqsad — ijodkor shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

O'quvchilarni san'at asarlari orqali estetik tarbiyalashda milliy badiiy an'analar asosiy o'quv vositasi sifatida xizmat qiladi. Dars jarayonida xalq amaliy san'ati namunalarini tahlil qilish, ularning rang uyg'unligi, kompozitsion tuzilishi, ramziy ma'nosini tushuntirish orqali o'quvchilarda nafaqat badiiy tafakkur, balki milliy iftixor hissi ham shakllanadi. Milliy san'at namunalarida mavjud bo'lgan uyg'unlik, tartib va go'zallik g'oyalari o'quvchilarni atrof-muhitni estetik idrok etishga o'rgatadi. Shu bilan birga, ular har bir bezak, naqsh yoki rang ortida xalqning qadimiy madaniy merosi va hayot falsafasi mujassam ekanini his qiladilar. Bu jarayonda o'qituvchining roli nihoyatda muhimdir. U nafaqat bilim beruvchi, balki milliy badiiy qadriyatlarining targ'ibotchisi sifatida o'quvchilarda badiiy did va estetik tafakkurni shakllantiradi.

Zamonaviy texnologiyalar tasviriy san'at darslarini tashkil etishda keng imkoniyatlar yaratmoqda. Interaktiv taqdimotlar, 3D modellar, raqamli galereyalar yordamida milliy san'at namunalarini yanada jozibali tarzda o'rganish mumkin. Dars jarayonida o'quvchilar internet resurslari orqali milliy muzeylarning virtual ekskursiyalarida ishtirok etishlari, mashhur rassomlar yoki ustalar ijodi bilan tanishishlari mumkin. Bu esa milliy an'analarni o'rganish jarayonini zamonaviy ta'lim talablari bilan uyg'unlashtiradi. Shovdirov S.A.ning "Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology" (2025) nomli ilmiy ishida ta'kidlanishicha, axborot texnologiyalarini badiiy ta'limga integratsiya qilish o'quvchilarning mustaqil izlanish faoliyatini kuchaytiradi. Demak, milliy badiiy an'analarni o'rganishda raqamli texnologiyalarni qo'llash didaktik jihatdan yuqori samara beradi.

Milliy an'analar asosidagi darslar o'qituvchidan yuksak tayyorgarlik, estetik did va ijodkorlikni talab etadi. O'qituvchi o'quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, darsni interfaol usullar — "Aqliy hujum", "Kichik guruhlarda ishlash", "Ijodiy loyiha" kabi metodlar bilan tashkil etsa, ularning san'atga qiziqishi ortadi. Masalan, "Milliy naqsh yaratish" mavzusida o'quvchilarni guruhlarga bo'lib, har bir guruhga turli hududlarning naqsh uslublarini (Farg'ona, Buxoro, Xiva) o'rganish topshirilsa, ular taqqoslash, tahlil qilish va ijodiy natija chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday mashg'ulotlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, estetik baholash va

mantiqiy xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, milliy o'zlikni anglash, badiiy didni shakllantirish jarayoni yanada mustahkamlanadi.

Milliy an'analarni tasviriy san'at darslariga tatbiq etishda ko'rgazmalilik, izchillik va tizimlilik, faollik va mustaqillik, hayotiylik kabi didaktik tamoyillar muhim o'rin tutadi. Ko'rgazmalilik tamoyili milliy san'at namunalarini real predmetlar, fotosuratlar yoki multimedia vositalari orqali namoyish etishni taqozo etadi. Izchillik va tizimlilik esa milliy badiiy an'analarni o'rganishni bosqichma-bosqich tashkil etish zarurligini bildiradi. Faollik va mustaqillik o'quvchilarning ijodiy topshiriqlar orqali amaliy faoliyatga jalb etilishini, hayotiylik esa san'atni kundalik hayot bilan bog'lashni nazarda tutadi. Ushbu tamoyillar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning nafaqat tasviriy san'atdagi bilimni chuqurlashtiradi, balki ularni milliy qadriyatlarga sadoqatli, estetik didga ega shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'at darslarida milliy badiiy an'analardan foydalanish o'quvchilarning estetik, ma'naviy va ijodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Milliy san'at namunalarini o'quv jarayoniga kiritish o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi, ularni san'atni qadrlashga, milliy merosni asrash va davom ettirishga undaydi. Shu bilan birga, milliy an'analar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarda badiiy tafakkur, estetik did, ijodiy yondashuv, mustaqil fikrlash va milliy iftixor tuyg'usini shakllantiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'un holda milliy badiiy qadriyatlardan foydalanish didaktik jihatdan yuqori natija beradi. Xususan, interfaol usullar, raqamli vositalar va amaliy mashg'ulotlarni uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishi yanada ortadi. O'qituvchi bu jarayonda faqat bilim beruvchi emas, balki milliy meros targ'ibotchisi, estetik tarbiya yetakchisi sifatida faol ishtirok etishi lozim.

Milliy badiiy an'analar o'zbek xalqining ma'naviy merosining ajralmas qismi bo'lib, ularni o'quv jarayoniga samarali tatbiq etish yosh avlodni badiiy-estetik tarbiyalashning eng muhim vositalaridan biridir. Shu bois, tasviriy san'at darslarida milliy qadriyatlarga asoslangan ta'limni kengaytirish, zamonaviy yondashuvlar bilan boyitish, pedagogik jarayonning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109–110.

2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // *E3S Web of Conferences*. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // *AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268, No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – № 6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter Education & Global Study*. – 2024. – № 1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2, No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиров С. А. Изобразительному и прикладному искусству // *International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education*. – 2018. – С. 84–85.
9. Shovdirov S. Tasviriy savodxonlikka oid o'quv kompetensiyalarni shakllantirishda o'quvchilarni mantiqiy va abstrakt fikrlashga o'rgatish // *Евразийский журнал академических исследований*. – 2023. – Т. 3. – № 12. – С. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4, No. 3. – P. 60–66.
11. Назаров А. Тасвирий санъат таълимида халқ амалий безак санъати элементларидан фойдаланишнинг самарадорлиги. – Тошкент, 2020.
12. Хамидова Д. М. Миллий қадриятлар асосида тасвирий санъат дарсларини ташкил этишнинг педагогик хусусиятлари // *Fan va ta'lim jurnali*. – 2022. – № 4. – Б. 45–49.

13. Qodirova M. Tasviriy san'at ta'limida milliy an'analarni qo'llashning estetik ahamiyati // *O'zbekiston pedagogika fanlari axborotnomasi*. – 2021. – № 3. – B. 87–90.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

